

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Соціально-гуманітарний факультет

Кафедра освітології і педагогіки

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Формування позитивних взаємин у дитячому колективі в умовах закладу дошкільної освіти»

студентки групи ДОІз-21
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Яснюк Інни Ігорівни

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат педагогічних наук, доцент
Главацька Ольга Леонідівна

Робота захищена з оцінкою:

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Тернопіль – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН У ДИТЯЧОМУ КОЛЕКТИВІ	5
1.1. Поняття та особливості дитячого колективу	5
1.2. Психологічні особливості дітей та їх вплив на формування міжособистісних взаємин у колективі	9
1.3. Чинники, що впливають на формування позитивного клімату в дитячому колективі.....	12
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН У ДИТЯЧОМУ КОЛЕКТИВІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	17
2.1. Методи педагогічного впливу щодо формування позитивних взаємин у дитячому колективі	17
2.2. Роль соціально-педагогічної діяльності у формуванні міжособистісної взаємодії дітей в умовах закладу дошкільної освіти.....	20
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27
ДОДАТКИ.....	30

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку українського суспільства ставить нові вимоги до соціалізації молодого покоління, зокрема формування навичок конструктивної взаємодії та позитивних стосунків у дитячих колективах. У процесі виховання та навчання дітей велике значення має їх здатність будувати гармонійні стосунки з однолітками, що є основою для розвитку комунікативних умінь, соціальної компетентності та моральних якостей.

Позитивні взаємини у дитячому колективі сприяють не лише психологічному комфорту дітей, а й значно полегшують процес навчання, знижують рівень конфліктності та тривожності, забезпечуючи умови для гармонійного розвитку особистості. Тому формування таких взаємин є важливим завданням сучасної педагогіки та психології, яке потребує особливої уваги науковців і практиків, що працюють у сфері дитячого виховання.

У зв'язку з цим дослідження особливостей та методів формування позитивних взаємин у дитячому колективі набуває значущості для теоретичних і практичних аспектів педагогічної діяльності. Вивчення цієї теми сприятиме розробці ефективних підходів до виховання дітей у групах, що дозволить створити сприятливі умови для їх соціального і емоційного розвитку.

За останні десятиріччя вчені значну увагу приділяли різним аспектам соціальної взаємодії дітей. Питання формування взаємин у колективах вивчали педагоги і психологи (Л. Божович, А. Запорожець, В. Кудрявцев, Є. Кульчицька, Д. Фельдштейн та ін.). Соціально-педагогічні підходи до побудови виховних середовищ розкриті у працях Н. Долинської, Т. Костюк, А. Матюшкіна, М. Стельмаховича та ін. Особливості спілкування дітей у групах досліджували Н. Войтович, І. Кон, В. Мухіна та ін.

Аналіз цих праць свідчить про багатогранність теми і підкреслює необхідність інтеграції педагогічних і психологічних методів для комплексного вивчення і формування позитивних взаємин серед дітей.

Таким чином, актуальність означеної проблеми зумовила вибір теми курсової роботи: **«Формування позитивних взаємин у дитячому колективі в**

умовах закладу дошкільної освіти».

Об'єкт дослідження: дитячий колектив як соціальна група.

Предмет дослідження: процес формування позитивних взаємин у дитячому колективі в умовах закладу дошкільної освіти.

Мета дослідження: наукове обґрунтування методів та ролі соціально-педагогічної діяльності щодо формування позитивних взаємин у дитячому колективі в умовах закладу дошкільної освіти.

Відповідно до предмета і мети дослідження було сформульовано такі **завдання:**

1. Здійснити науковий аналіз поняття та особливостей дитячого колективу.
2. Висвітлити психологічні особливості дітей та їх вплив на формування міжособистісних взаємин у колективі.
3. Дослідити чинники, які впливають на формування позитивних взаємин у дитячому колективі закладу дошкільної освіти.
4. Обґрунтувати методи педагогічного впливу, що сприяють формуванню дружніх і конструктивних взаємин серед дітей в умовах закладу дошкільної освіти.
5. Визначити роль соціально-педагогічної діяльності у формуванні міжособистісної взаємодії дітей.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення; емпіричні – спостереження, бесіда, анкетування дітей і педагогів.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг курсової роботи – 32 сторінки.

РОЗДІЛ І. ДИТЯЧИЙ КОЛЕКТИВ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

1.1. Теоретичні основи поняття дитячого колективу та його особливості

Дитячий колектив є важливим соціально-психологічним феноменом, що визначає як індивідуальний розвиток дітей, так і їх взаємодію в межах групи. Він являє собою організовану групу дітей, які об'єднані спільною діяльністю, інтересами та взаємними відносинами. У соціальній психології дитячий колектив розглядається як система міжособистісних відносин, що включає різноманітні ролі та функції, якими володіють його члени.

Одним з основних аспектів формування дитячого колективу є організація спільної діяльності, яка сприяє розвитку комунікаційних навичок, формуванню колективних цінностей та норм. Дитячі колективи можуть мати різні форми організації, в залежності від соціальних та культурних умов. Зокрема, колективи можуть бути сформовані як на основі навчальних установ, так і на основі позакласної діяльності, як спортивні чи культурні гуртки.

Соціальна психологія виділяє кілька типів дитячих колективів в залежності від етапу розвитку та рівня організації діяльності. Наприклад, молодший колектив (6-10 років) має характерні риси високої емоційної залученості учасників і є дуже чутливим до змін у групових взаєминах, що визначає його специфіку в організаційних аспектах. Натомість старші дитячі колективи (11-16 років) вже мають більш структуровані групові норми, сформовані цінності та досвід взаємодії [3].

Особливістю дитячих колективів є також те, що вони впливають на соціалізацію дитини, визначаючи її місце в суспільстві. Взаємодія в групі дозволяє не лише навчитись взаємодіяти з іншими людьми, а й адаптуватися до соціальних норм та правил. Колектив є мікросередовищем, де дитина отримує підтримку, але й стикається з певними конфліктами та труднощами, що є частиною її розвитку як особистості.

Цей процес соціалізації зазвичай включає механізми групової згуртованості, лідерства, а також взаємного впливу. У дитячому колективі

особливо важливими є рольові функції, які виконують учасники групи. Зокрема, лідери відіграють визначальну роль у регуляції групової діяльності та підтриманні психологічного клімату в колективі [5].

Дитячий колектив є одним із найважливіших соціально-психологічних явищ, яке суттєво впливає на формування особистості дитини, її соціалізацію та адаптацію до суспільства. Це організована група, де діти об'єднані спільними інтересами, діяльністю, а також певними соціальними нормами і правилами. У процесі взаємодії в колективі діти отримують досвід, який допомагає їм орієнтуватися у складному світі міжособистісних відносин і взаємодії з іншими людьми.

Одним з ключових аспектів формування дитячого колективу є спільна діяльність, яка є основою для розвитку комунікативних навичок і згуртованості групи. Важливою є також роль педагога або вихователя, який сприяє формуванню психологічного клімату в колективі, підтримує емоційний комфорт дітей і допомагає налагоджувати взаємодію між ними. Зазначена атмосфера дозволяє дітям не тільки набувати нових знань і навичок, але й вчитися співпрацювати, взаємодіяти, ділитися досвідом, вирішувати конфлікти і адаптуватися до соціальних норм.

Згідно з дослідженнями, дитячі колективи, залежно від віку учасників, можуть мати різні особливості організації та функціонування. У молодшому віці (6-10 років) колективи відзначаються високою емоційною чутливістю. Діти в цьому віці дуже залежать від оточуючих і відчують емоційну підтримку, що робить їх схильними до створення тісних міжособистісних зв'язків. У цей період важливо, щоб педагог створював атмосферу довіри та взаємоповаги, що сприяє гармонійному розвитку кожної дитини у групі [2].

З віком, на етапі підліткового періоду (11-16 років), дитячі колективи набувають більшої структурованості. Тут вже спостерігається розвиток стійких групових норм і цінностей, а також можливість для формування лідерських якостей і відповідальності. Для підлітків колектив є не лише місцем для емоційної підтримки, але й важливим соціальним інститутом, який допомагає формувати їхню самоідентичність, емоційну зрілість та моральні орієнтири. У цьому віці зростає значення таких аспектів, як взаємоповага, відповідальність за спільну

діяльність та готовність до співпраці з іншими людьми [9].

Сучасна соціальна психологія визначає дитячий колектив як простір, де дитина не лише адаптується до соціальних норм, але й вчиться бути частиною колективу, формувати комунікаційні та моральні навички, що стають основою для її подальшої соціалізації. Колектив є важливим інструментом виховання, оскільки тут дитина не тільки вчиться взаємодіяти з іншими, але й стикається з певними конфліктами і труднощами, що є частиною її розвитку. Від взаємодії з іншими дітьми у колективі значною мірою залежить формування її психологічної стійкості, а також здатності до самовираження і самоконтролю.

Лідерство в дитячому колективі заслуговує особливої уваги, оскільки саме лідери відіграють ключову роль у організації спільної діяльності та підтримці психологічного клімату в групі. Лідери можуть впливати на колектив, спрямовуючи його на досягнення спільних цілей, мотивуючи учасників до розвитку та вдосконалення. Проте надмірна концентрація влади в руках одного лідера може призводити до виникнення конфліктів і розподілу групи. Важливо, щоб лідер мав здатність до компромісу, був чутливим до потреб і думок інших учасників групи [3].

Психологічна підтримка в дитячому колективі є основою для емоційного благополуччя його членів. Взаємодія в колективі сприяє розвитку таких важливих якостей, як емпатія, толерантність, готовність до співпраці та здатність розв'язувати конфлікти. Взаємодія з однолітками вчить дітей не лише долати труднощі, але й виявляти уважність до почуттів інших, що є важливою частиною соціалізації. Підтримка з боку однолітків допомагає дітям почуватися частиною групи і розвиває у них почуття відповідальності за спільну діяльність.

Дитячий колектив є важливою частиною соціалізації дитини, де вона отримує не тільки знання, але й навички спілкування, взаємодії та співпраці з іншими людьми. Поняття «дитячий колектив» є багатогранним і включає в себе кілька аспектів: психологічний, соціальний, педагогічний та організаційний. Це група дітей, що перебувають разом впродовж тривалого часу і мають спільну мету чи завдання [12].

Психологічно дитячий колектив є середовищем, яке впливає на формування особистості. Взаємодія з однолітками допомагає дітям розвивати соціальні

навички, вчитися співчувати, розуміти почуття інших та вирішувати конфлікти. За словами українського психолога Л. Остроменка, дитячий колектив є важливим чинником для розвитку емоційної та соціальної зрілості дитини [31].

Важливу роль у розвитку колективу відіграє його емоційний клімат, який впливає на мотивацію, поведінку та навчальну активність дітей. Позитивний емоційний фон сприяє кращому сприйняттю навчальних завдань та розвитку творчих здібностей. Тому вчителі та вихователі повинні приділяти особливу увагу створенню комфортної атмосфери в колективі, де кожна дитина відчуває себе впевнено. Соціально дитячий колектив є тим середовищем, де відбувається формування і розвиток взаємин між дітьми. Саме в колективі діти вчаться співпрацювати, вирішувати спільні завдання, розподіляти ролі та відповідальність. Колектив є першим місцем, де діти відчувають соціальний статус, вчаться підтримувати своїх друзів і приймати інших такими, якими вони є. Соціальна інтеграція в колектив допомагає дітям краще адаптуватися до шкільного чи дошкільного середовища.

Педагоги і вихователі можуть застосовувати різні методи для покращення взаємин серед дітей, створюючи різноманітні групові активності, ігри та проекти, що дозволяють кожному знайти своє місце в групі і допомогти колективу досягти спільної мети. Така взаємодія сприяє розвитку у дітей таких соціальних навичок, як співпраця, емпатія, толерантність. З педагогічної точки зору, дитячий колектив є не лише середовищем для соціалізації, але й важливим етапом для формування навчальної діяльності. Педагогічний колектив, як правило, є організатором того, щоб діяльність дітей була спрямована на загальні досягнення. Це допомагає дітям формувати свої інтелектуальні здібності, розвивати творчий підхід до навчання.

Як зазначає український педагог І. Лернер, колектив є важливим елементом педагогічної системи, в якій відбувається не лише навчання, але й виховання моральних, естетичних і культурних цінностей у дітей [14]. У такому колективі кожна дитина може проявити себе, навчаючись від інших і одночасно підтримуючи їх у їхніх прагненнях.

Організаційно дитячий колектив має чітку структуру, яка визначається ролями і обов'язками кожного члена. Це дозволяє не тільки ефективно досягати спільних цілей, але й формувати у дітей відчуття відповідальності за свої вчинки

та за результати колективної праці. Кожен член колективу має свою роль, і важливо, щоб вона була зрозумілою і прийнятою всіма учасниками.

На практиці це може проявлятися в організації спільних ігор, навчальних проєктів, святкових заходів, де кожен має свою функцію – від лідера до підтримуючого члена групи. Це дозволяє дітям вивчати та застосовувати принципи взаємодії і взаємоповаги, а також розвивати здатність до критичного мислення та колективного прийняття рішень. Дитячий колектив є багатофункціональним явищем, що охоплює психологічні, соціальні, педагогічні та організаційні аспекти. Він не тільки сприяє соціалізації дітей, але й формує у них важливі особистісні якості, зокрема, навички взаємодії, самовираження, відповідальності і емпатії. Зважаючи на ці аспекти, важливо створювати такі умови для розвитку дитячого колективу, які сприятимуть гармонійному розвитку кожної дитини в групі.

1.2. Психологічні особливості дітей та їх вплив на формування міжособистісних взаємин у колективі

Дитячий колектив як соціально-психологічний феномен включає не лише взаємодію між дітьми, а й специфічні психологічні особливості, які виникають в процесі їх спільної діяльності. Особливості розвитку дітей у колективі визначають багато аспектів їхніх взаємин, починаючи від комунікативних навичок і закінчуючи соціальною ідентичністю, яка формується в межах групи. У дитячих колективах, особливо на початкових етапах, важливими є емоційні аспекти взаємодії. Діти часто сприймають один одного через призму емоційних реакцій, що може призводити до формування як позитивних, так і негативних взаємин. Наприклад, діти з високим рівнем емоційної зрілості можуть виступати в ролі лідерів, здатних гармонізувати колектив, у той час як менш емоційно стабільні діти можуть бути схильні до конфліктів або ізоляції [16].

Іншим важливим аспектом є розвиток соціальних навичок дітей. Взаємодія у колективі дозволяє дітям не лише вчитися спілкуванню, але й адаптуватися до соціальних норм і правил, що важливо для їхнього майбутнього розвитку. Однак важливою є індивідуальна схильність до певних типів поведінки, які можуть стати

каталізатором для формування певних взаємин у групі. Діти, що проявляють високий рівень агресії або домінування, можуть створювати в колективі напругу, що негативно впливає на його психологічну атмосферу. Водночас діти, що мають емоційну чуйність та здатність до співпереживання, здатні будувати підтримуючі, дружні взаємини, що сприяє розвитку групової згуртованості. Психологічні особливості дітей також можуть впливати на їхні ролі в колективі. Кожен член групи, зазвичай, має свою визначену роль, яка може змінюватися в залежності від ситуації. Лідери, як правило, характеризуються високим рівнем самоконтролю, здатністю до впливу та здатністю зберігати емоційну стійкість навіть у стресових ситуаціях. Однак інші діти можуть займати ролі, що відповідають їхній поведінковій та емоційній зрілості: спостерігачі, миротворці або «жертви» групової динаміки. Також важливим фактором є взаємодія між різними віковими групами в колективі. Відмінності у вікових та психологічних особливостях можуть впливати на стосунки між дітьми. Наприклад, діти старшого віку можуть мати більше життєвого досвіду та емоційної стабільності, що дозволяє їм допомагати молодшим у соціалізації, але водночас можуть виникати й певні труднощі у взаєморозумінні, особливо у контексті конкурентних взаємин. Психологічний клімат у дитячому колективі безпосередньо залежить від рівня розвитку емпатії, взаєморозуміння та готовності до співпраці. Колективи, де діти здатні до конструктивного обговорення конфліктів і врахування інтересів інших, зазвичай характеризуються більш здоровою психологічною атмосферою. Водночас, недостатня соціальна зрілість учасників може призвести до проявів агресії, конфліктів і навіть відчуження серед учасників колективу [10].

Дитячий колектив як осередок соціалізації має широкий спектр впливів на розвиток дитини. У процесі спільної діяльності в дитячому середовищі формуються не лише комунікативні навички, а й особистісні якості, які згодом впливають на поведінку в соціумі. З одного боку, колектив виступає платформою для позитивної соціалізації, з іншого – може стати джерелом конфліктів і психологічного дискомфорту.

Діти у колективі стикаються з необхідністю усвідомлення та регулювання власних емоцій, що особливо важливо для формування навичок емоційного інтелекту. Емоційна адаптація в групі вимагає від дитини вміння розпізнавати та

враховувати емоційні стани інших. Дослідження українських психологів свідчать, що діти з низьким рівнем емпатії частіше стикаються з труднощами в побудові дружніх взаємин. Водночас, спільні ігри, творчі заняття та взаємодія у розв'язанні завдань сприяють розвитку емоційної стійкості та здатності працювати в команді [8].

Кожна дитина приходить у колектив із власними психологічними та поведінковими особливостями, які можуть як сприяти гармонії, так і провокувати напругу. Наприклад, інтровертовані діти часто потребують часу для адаптації в новій соціальній групі, тоді як екстраверти легше налагоджують контакти, але можуть бути схильними до домінування. Дослідження також вказують на те, що діти з високою тривожністю часто займають пасивну роль у колективі, уникаючи участі у складних соціальних ситуаціях, що може заважати їхній соціалізації [30].

Важливим аспектом формування здорових взаємин у дитячому колективі є роль дорослих – вихователів, учителів і батьків. Педагогічний підхід, що базується на розумінні індивідуальних особливостей кожної дитини, сприяє створенню позитивного психологічного клімату. Зокрема, українські фахівці з дитячої психології наголошують на важливості інтегративних методів навчання, які допомагають розвивати соціальні навички дітей, включаючи співпрацю, взаємодопомогу та вирішення конфліктів [1].

Особливості взаємин у дитячому колективі також залежать від гендерного складу групи. У змішаних колективах діти мають більше можливостей для формування толерантності та прийняття різноманітності. У той же час, гендерні стереотипи можуть впливати на розподіл ролей у групі. Наприклад, дівчатка частіше проявляють соціальну чуйність, тоді як хлопчики нерідко демонструють схильність до суперництва [3]. Гра є не лише засобом розваги, а й важливим механізмом соціального навчання. У процесі спільних ігор діти освоюють правила взаємодії, що включають дотримання черги, поділ обов'язків і прийняття рішень у групі. За словами українських дослідників, ігрова діяльність сприяє розвитку лідерських навичок у дітей, а також їхньої здатності знаходити компроміси [14].

Розуміння психологічних особливостей дітей у колективі є ключовим для створення сприятливого середовища для їхнього розвитку. Колектив виступає важливим інструментом соціалізації, що формує майбутню здатність дітей

ефективно взаємодіяти в соціумі. Гармонійна групова динаміка залежить як від індивідуальних якостей дітей, так і від зовнішнього впливу, включаючи роль дорослих і особливості організації колективу.

1.3. Чинники, що впливають на формування позитивного клімату в дитячому колективі

Формування позитивного клімату в дитячому колективі є однією з основних завдань сучасної педагогіки, оскільки від якості взаємодії між дітьми залежить їх соціальний, емоційний і моральний розвиток. Гармонійний клімат сприяє вихованню у дітей таких цінностей, як взаємоповага, емпатія та відповідальність. Розглянемо основні чинники, які визначають формування позитивної атмосфери в дитячому середовищі.

Педагог виконує функцію організатора та фасилітатора взаємин у дитячому колективі. Його професіоналізм, емоційна стабільність і комунікативна культура є важливими для встановлення довірливих відносин між дітьми. За словами О. Савченко, педагог має виступати не лише вихователем, а й партнером для дитини, що сприяє зниженню рівня тривожності у групі та підвищенню рівня комунікації [11].

Кожна дитина має унікальні особистісні характеристики, які впливають на її соціальну поведінку. Врахування цих особливостей допомагає створити умови, за яких усі учасники колективу почуватимуться рівними. Як зазначає Т. Поніманська, індивідуальний підхід дозволяє уникати дискримінації у колективі та розвивати в дітей толерантність [22].

Сім'я є первинним середовищем соціалізації дитини, і її вплив на формування особистісних якостей є значним. Якщо дитина отримує в сім'ї підтримку та навички ефективної комунікації, вона легше адаптується до колективу. Н. Коваленко наголошує, що співпраця педагогів із батьками є необхідною умовою для гармонійного розвитку дитини в групі [13].

Важливу роль у створенні позитивного клімату відіграють спільні традиції та цінності, які формуються в колективі. Спільні заходи, ритуали та цілі об'єднують дітей, сприяють формуванню довіри та співпраці. Л. Даниленко підкреслює, що активна участь дітей у створенні правил групи зміцнює їхнє

почуття відповідальності за колектив [14].

Для забезпечення позитивного клімату необхідно працювати над попередженням конфліктів і булінгу. О. Безпалько акцентує увагу на важливості навчання дітей ненасильницькому спілкуванню, що зменшує рівень агресії в колективі та формує культуру взаєморозуміння [5].

Формування позитивного клімату в дитячому колективі є результатом комплексної роботи, яка включає врахування індивідуальних і вікових особливостей дітей, розвиток комунікативних навичок, підтримку сімейного виховання та створення спільних цінностей у колективі. Головною метою такого підходу є забезпечення психологічного комфорту та гармонійного розвитку кожної дитини.

Гра є природним середовищем розвитку дітей молодшого віку та ефективним способом інтеграції новачків у колектив. За словами А. Богуш, колективні ігри сприяють формуванню почуття приналежності, командної співпраці та здатності до компромісів. Використання сюжетно-рольових ігор допомагає дітям моделювати позитивні сценарії взаємодії [15].

Групова ідентичність виникає, коли діти відчують себе частиною цілісної групи. Це забезпечується створенням спільних завдань і цілей, наприклад, проведенням свят, творчих майстерень чи спортивних змагань. Як зазначає Н. Шульга, важливо стимулювати у дітей гордість за успіхи їхньої групи, що сприяє розвитку командного духу [26].

Розвиток емоційного інтелекту у дітей є важливим для формування позитивного клімату. Це включає навчання дітей розуміти свої емоції, співпереживати та конструктивно висловлювати свої почуття. За дослідженнями О. Кириченко, інтеграція вправ на розвиток емпатії в освітній процес знижує ризик конфліктів у групі [17].

Фізичне середовище, у якому перебувають діти, впливає на їхню взаємодію. Добре організований простір із зонами для спільної діяльності, індивідуального відпочинку та творчості сприяє створенню умов для комфортної взаємодії. Як зазначає Г. Тарасенко, важливими є кольорова гама приміщень, розташування меблів і наявність місць для демонстрації дитячих робіт [8].

Проведення регулярних рефлексивних занять із дітьми допомагає виявляти

та вирішувати проблеми, які виникають у взаєминах. Наприклад, обговорення успіхів і труднощів у колективі дозволяє розвивати відкритість та взаємопідтримку. Н. Лапінська підкреслює, що рефлексія формує в дітей навички критичного мислення та допомагає зміцнити довіру в групі [9]. Медіація як спосіб вирішення конфліктів передбачає участь третьої сторони (педагога або спеціально підготовленої дитини), яка допомагає сторонам знайти взаємоприйнятне рішення. О. Козуб стверджує, що використання медіації в дитячих колективах знижує напругу та сприяє формуванню культури мирного врегулювання спорів [4].

Дітей потрібно навчати способів конструктивного вираження своїх емоцій та думок без агресії. Методики ненасильницького спілкування допомагають уникати булінгу та сприяють формуванню дружніх відносин. Як зазначає Л. Рибалка, такі методи мають бути інтегровані в усі види діяльності: навчання, ігри та спільні проєкти [11].

Один з головних чинників, що впливає на позитивний клімат у дитячому колективі, – це психологічний клімат. Як зазначає Н. Коваленко, психологічний клімат включає взаємну підтримку, відсутність тривоги та страху перед іншими дітьми та педагогом. Коли дитина відчуває, що її поважають і розуміють, вона відкривається для нових знань і досвіду. У середовищі, де панує довіра, діти готові до активної співпраці, що дозволяє досягати кращих результатів як у навчанні, так і в особистісному розвитку [15].

Іншою важливою складовою є формування спільних цінностей і норм поведінки. Власне, це можуть бути певні правила, що стосуються поведінки в колективі, а також традиції, яких діти дотримуються в повсякденному житті. О. Савченко відзначає, що створення спільних правил і традицій дозволяє дітям відчувати себе частиною єдиного колективу. Це створює відчуття належності та важливості кожної дитини в групі, що сприяє формуванню доброзичливої та допомагаючої атмосфери [4].

Додатково, спільні цінності допомагають дітям вчитися взаємоповазі та прийняттю різноманітності. Наприклад, навчання етикету, повага до старших, здатність до співчуття дозволяють дітям вибудовувати стосунки, засновані на взаєморозумінні.

Однак, щоб усі ці фактори взаємодіяли належним чином, необхідна роль

педагога як посередника між дітьми, створювача умов для гармонійної взаємодії. Педагог не лише навчить дітей певним знанням, а й стане взірцем для наслідування, емоційно підтримуватиме їх у складних ситуаціях, допомагатиме у вирішенні конфліктів. Педагог має бути не лише фахівцем, а й емоційно інтелігентною особистістю, яка вміє зберігати спокій в будь-яких ситуаціях і допомагати дітям знайти спільну мову. Як підкреслює Т. Поніманська, педагогічна підтримка та співчуття важливі для створення атмосфери, де кожна дитина може розвиватися та відчувати себе в безпеці [22].

Не менш важливим чинником є міжособистісна взаємодія дітей у колективі. Позитивний клімат формується також через вміння дітей співпрацювати, допомагати одне одному та вирішувати конфлікти мирним шляхом. Для цього важливо активно залучати дітей до спільної діяльності, що дозволяє їм краще пізнати один одного, зрозуміти та прийняти особливості інших.

Інтеграція ігор, спільних проєктів, творчих занять у виховний процес дозволяє дітям навчитися командній роботі, розвитку лідерських якостей і конструктивному спілкуванню. Це створює атмосферу взаємопідтримки, що значно знижує рівень конфліктів і непорозумінь у групі.

Створення інклюзивного середовища, де всі діти, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей (фізичних, соціальних, культурних), мають рівні можливості для розвитку, також є важливим чинником для формування позитивного клімату. Включення дітей із різними потребами в спільну діяльність розвиває у інших дітей відчуття толерантності та підтримки. Діти вчаться взаємодіяти з тими, хто відрізняється від них, і це допомагає створити атмосферу дружби, а не конкуренції. Як зазначає І. Бех, такі методи сприяють розвитку емоційного інтелекту та соціальної зрілості в дітей [14].

Не менш важливим аспектом є фізичне середовище, в якому перебувають діти. Просторі, добре освітлені приміщення з комфортними меблями, а також наявність спеціально обладнаних зон для активних ігор і відпочинку сприяють створенню психологічного комфорту. Педагоги мають створювати середовище, яке відповідає віковим та фізіологічним потребам дітей. Як зазначає Г. Тарасенко, правильне організоване середовище допомагає зменшити стрес і забезпечує умови для більш ефективної соціалізації дитини [6]. Загалом, формування

позитивного клімату в дитячому колективі — це складний, багатогранний процес, який включає як індивідуальні, так і колективні чинники. Педагогічна майстерність, врахування індивідуальних особливостей дітей, підтримка групових традицій і цінностей, розвиток емоційного інтелекту та створення інклюзивного середовища — усе це важливі елементи для забезпечення гармонійного розвитку дітей у колективі. Створення такого середовища не лише покращує атмосферу в групі, але й формує у дітей необхідні соціальні навички для подальшого життя в суспільстві.

РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН У ДИТЯЧОМУ КОЛЕКТИВІ

2.1. Методи та підходи до формування позитивних взаємин у дитячому колективі

Формування позитивних взаємин у дитячому колективі є важливим аспектом соціалізації дітей та має значний вплив на їхній особистісний розвиток. Виховний процес у колективі не обмежується лише академічним навчанням, а спрямований на розвиток емоційної та соціальної компетентності. Для досягнення цієї мети застосовуються різноманітні методи та підходи, які допомагають дітям вчитися співпрацювати, вирішувати конфлікти та підтримувати один одного. Розглянемо ключові методи та підходи, що сприяють формуванню позитивних взаємин у дитячому колективі.

1. Метод спільної діяльності Спільна діяльність є одним з основних методів формування позитивних відносин у дитячому колективі. Під час колективних ігор, занять та проєктів діти взаємодіють між собою, навчаючись розподіляти обов'язки, допомагати один одному та досягати спільної мети. Цей метод дозволяє дітям усвідомлювати важливість командної роботи, розвиває відповідальність та взаємоповагу [16].

2. Використання рольових ігор Рольові ігри є ефективним інструментом для навчання дітей соціальним нормам та розвитку емоційної чутливості. Завдяки ігровим сценаріям діти можуть приміряти на себе різні ролі, що допомагає їм краще розуміти почуття та потреби інших. Це сприяє формуванню емпатії та толерантності, а також допомагає дітям вирішувати конфлікти в колективі [7].

3. Метод морального стимулювання та заохочення. Заохочення позитивної поведінки та моральна підтримка є важливими елементами виховного процесу. Діти, які отримують підтримку від педагогів та однолітків за свої позитивні дії, відчують себе цінними членами колективу, що сприяє зростанню їхньої самооцінки. Використання похвали, нагород та морального стимулювання допомагає формувати позитивне ставлення до групи та її членів [11].

4. Навчання ефективної комунікації Розвиток комунікаційних навичок сприяє встановленню відкритого та довірливого спілкування між дітьми.

Педагоги можуть застосовувати вправи на розвиток активного слухання, вербальної та невербальної комунікації, що допомагає дітям висловлювати свої думки, чути інших та вирішувати конфлікти. Це сприяє створенню позитивного мікроклімату в колективі та забезпечує можливість для відкритого діалогу [19].

5. Метод ситуаційного аналізу та вирішення конфліктів Для розвитку навичок вирішення конфліктів використовується метод ситуаційного аналізу, коли дітям пропонують обговорити певні життєві ситуації та спробувати знайти конструктивні рішення. Такі вправи допомагають дітям усвідомити, що конфлікти є природною частиною взаємодії, і що їх можна вирішувати через діалог та взаєморозуміння [10].

6. Метод створення колективних правил Створення колективних правил поведінки допомагає встановити спільні норми та цінності, що є основою для здорових взаємин у групі. Коли діти беруть участь у формулюванні правил, вони відчують відповідальність за їх дотримання. Це сприяє формуванню самодисципліни та розумінню важливості поваги до інших [21].

7. Інтерактивні групові заняття Інтерактивні методи, такі як обговорення, дискусії, групові проєкти та творчі вправи, є ефективними способами сприяння відкритості та підтримки в колективі. Такі заняття дозволяють дітям виражати свої емоції, думки та взаємодіяти з однолітками у позитивному середовищі. Це допомагає розвивати довіру та підтримку в колективі [2].

Таким чином, використання різних методів та підходів до формування позитивних взаємин у дитячому колективі допомагає створити сприятливі умови для соціального та емоційного розвитку дітей. Кожен з перелічених методів має свої особливості та може бути ефективним за різних обставин, що дозволяє педагогам та психологам вибирати найбільш відповідні підходи залежно від потреб конкретної групи.

У формуванні позитивних взаємин у дитячому колективі ключовим є створення атмосфери співпраці, взаємоповаги та підтримки, що дозволяє дітям розвиватися у здоровому, безпечному середовищі. Важливими елементами цього процесу є застосування ефективних педагогічних методів, які сприяють розвитку

емоційної інтелігенції, соціальних навичок та створенню колективного духу.

Колектив є важливою частиною розвитку дитини. Взаємини в групі формують соціальні навички, допомагають навчитися комунікувати, вирішувати конфлікти та співпрацювати з іншими. Позитивні взаємини між дітьми сприяють розвитку почуття довіри, відповідальності за свої вчинки та поваги до інших, що є основою для створення гармонійної соціальної структури [8].

Одна з найбільш ефективних стратегій для формування позитивних взаємин у дитячому колективі – це метод групової взаємодії, коли діти працюють у групах, виконують завдання спільно, обговорюють різні питання і шукають оптимальні рішення. Цей метод допомагає не лише розвивати командний дух, а й учить дітей підтримувати один одного, виявляти лідерські якості та працювати над спільною метою [20].

Соціально-педагогічні тренінги сприяють розвитку комунікаційних навичок дітей, формуванню вміння співпрацювати, висловлювати свої думки і слухати інших. Важливим аспектом є також навчання дітей ефективно вирішувати конфлікти та встановлювати взаєморозуміння між собою. Подібні тренінги можуть включати рольові ігри, вправи на довіру, методи позитивного підкріплення [9].

Підтримка емоційного здоров'я дітей є основою для формування позитивних взаємин у колективі. Техніки емоційного навчання включають розвиток емпатії, вміння розпізнавати і висловлювати власні почуття, а також розуміння емоцій інших. Це дозволяє дітям створювати стосунки, ґрунтовані на взаємоповазі та розумінні [17].

Ігри, як елемент навчального процесу, не лише сприяють розвитку когнітивних здібностей дітей, але й допомагають їм встановлювати соціальні зв'язки. Колективні ігри дозволяють дітям взаємодіяти, обирати ролі, визначати межі, а також допомагають впоратися з емоційними труднощами, такими як ревності, агресія або сором [5].

Педагоги повинні враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, її темперамент, особистісні риси, рівень розвитку соціальних навичок. Індивідуальний підхід допомагає уникнути конфліктних ситуацій та сприяє розвитку гармонійних відносин у групі [21].

Позитивна мотивація – це заохочення позитивних вчинків, соціальної активності і підтримки колективу. Важливим елементом є створення системи заохочень, яка мотивує дітей до чесної, доброзичливої поведінки. Відзначення успіхів кожного члена колективу допомагає зміцнити позитивні взаємини і формує здорову атмосферу в групі [18].

Взаємна довіра є основою для стабільних і гармонійних стосунків. Важливо, щоб діти відчували себе в безпеці, знали, що можуть звернутися за допомогою до вчителя або до товаришів у разі необхідності. Створення атмосфери підтримки та взаєморозуміння дозволяє дітям відчувати себе важливою частиною групи [17].

Робота над спільним проектом або завданням дозволяє дітям працювати разом для досягнення спільної мети. Це формує колективізм, а також вчить їх знаходити компроміси і взаємодіяти для досягнення кращих результатів [10].

Формування позитивних взаємин у дитячому колективі є складним, але необхідним процесом, який залежить від багатьох факторів: педагогічних методів, індивідуальних особливостей дітей, взаємодії між дітьми та вихователем. Завдяки ефективним педагогічним підходам можна створити середовище, в якому діти не тільки здобувають знання, але й вчаться взаємодіяти, підтримувати один одного і працювати в команді.

2.2. Роль соціально-педагогічної діяльності у формуванні міжособистісної взаємодії дітей

Соціально-педагогічна діяльність відіграє ключову роль у формуванні міжособистісних взаємин у дитячих колективах, сприяючи розвитку у дітей навичок конструктивної комунікації, емпатії та толерантності. Соціальні педагоги, виконуючи функції організаторів, посередників та наставників, створюють умови для гармонійної взаємодії між дітьми, розвивають в них почуття поваги до інших, уміння співпрацювати та долати конфлікти [13].

Завдяки соціально-педагогічній діяльності діти вчаться розуміти й усвідомлювати значення своїх дій у відносинах з однолітками. Особливу увагу приділяють вихованню навичок ефективного спілкування, що включає активне слухання, вміння висловлювати власні думки та розуміти почуття інших. Педагоги допомагають дітям визначати свої емоції та контролювати їх прояви у

стресових ситуаціях, що сприяє зменшенню агресивної поведінки та зміцненню позитивного психологічного клімату в колектив [4].

Одним із основних методів, які застосовуються соціальними педагогами, є ігрові технології, які дозволяють дітям у невимушеній обстановці взаємодіяти один з одним. Ігрові ситуації моделюють реальні життєві обставини, сприяють розвитку емоційного інтелекту та формують позитивні зразки поведінки. Наприклад, рольові ігри допомагають дітям зрозуміти емоції інших, розвивають емпатію та сприяють формуванню почуття колективної відповідальності [15].

Крім того, соціально-педагогічна діяльність включає організацію спільних проєктів та заходів, які сприяють згуртованості дитячого колективу. В таких умовах діти навчаються працювати в команді, розподіляти завдання, довіряти один одному та підтримувати один одного в досягненні спільної мети. Це дозволяє створювати атмосферу довіри та взаєморозуміння, яка позитивно впливає на розвиток їхніх міжособистісних відносин [6].

Соціальний педагог також виступає як посередник у вирішенні конфліктів, що виникають між дітьми. Його завданням конкретної є не лише розв'язання ситуації, але й навчання дітей конструктивним конфліктом, таким як обговорення проблеми, пошук компромісу та взаємна повага. Це забезпечує не лише формування позитивних взаємин, але й розвиток у дітей стійких навичок мирного співіснування [27].

Отже, соціально-педагогічна діяльність є важливою складовою у формуванні міжособистісної взаємодії дітей у колективі. Завдяки використанню спеціальних методів і прийомів педагога можуть створити сприятливе середовище для соціального розвитку дітей, що сприяє формуванню в них позитивних установок щодо взаємодії та взаємоповаги. Це важливо не лише для ефективної соціалізації дітей, але й для їх подальшого успішного функціонування у суспільстві. Соціально-педагогічна діяльність є важливою складовою процесу виховання та розвитку дітей, адже вона сприяє не лише їхнім інтелектуальним та фізичним досягненням, але й становленню соціальних навичок та позитивних міжособистісних відносин. Формування міжособистісної взаємодії у дитячих колективах є однією з головних цілей соціально-педагогічної діяльності, адже

саме через взаємодію з іншими дітьми формуються базові навички комунікації, співпраці та вирішення конфліктів [21].

Завдяки соціально-педагогічним методам і підходам діти навчаються поважати один одного, висловлювати свої почуття та думки, а також слухати й розуміти інших. Педагоги, використовуючи різноманітні техніки, сприяють розвитку в дітей емоційної та соціальної компетентності, що має безпосередній вплив на їхню здатність працювати в команді, будувати здорові стосунки та вирішувати конфлікти мирним шляхом [22]. Важливо зазначити, що ефективна міжособистісна взаємодія не лише допомагає в адаптації дітей до соціального середовища, а й є основою для формування гармонійної особистості в майбутньому.

Одним із основних аспектів соціально-педагогічної діяльності є виховання емпатії. Емпатія – це здатність розуміти та співпереживати почуттям інших людей, що є необхідною умовою для формування здорових міжособистісних стосунків. Для того щоб допомогти дітям розвинути цю здатність, соціальний педагог організовує різні активності, які дозволяють дітям поставити себе на місце інших. Наприклад, через рольові ігри, де діти змінюють ролі та спостерігають за поведінкою один одного, вони можуть краще зрозуміти внутрішній світ інших і навчитися розв'язувати конфлікти, ґрунтуючись на взаємоповазі та терпимості [30].

Ігрові методи, зокрема, є ефективним інструментом у формуванні навичок соціалізації у дітей. Через гру діти не лише розвивають творчі здібності, але й здобувають практичні навички комунікації та взаємодії в колективі. Ігрові ситуації дозволяють дітям випробовувати різні стратегії поведінки, аналізувати їх результати та вибудовувати позитивні моделі соціальних відносин. Такі методи сприяють розвитку соціальної адаптації дітей, а також допомагають вирішувати проблеми у взаємодії, які виникають через різницю у характерах або думках [14].

Також соціальний педагог має велику роль у створенні та підтримці психологічного клімату в колективі, що сприяє формуванню довіри та відкритості серед дітей. Позитивний психологічний клімат у колективі сприяє тому, що діти відчують підтримку та розуміння з боку однолітків і дорослих, що в свою чергу дозволяє їм краще реалізувати свої потенційні можливості. Враховуючи

специфіку дитячого віку, де емоційні переживання можуть бути дуже яскравими, саме психологічна підтримка є важливою для зменшення стресових ситуацій та розвитку стійкості до труднощів [50].

Важливою складовою соціально-педагогічної діяльності є навчання дітей конструктивному вирішенню конфліктів. Вчити дітей шукати компроміс, висловлювати свої думки без агресії та слухати інших – це не лише корисні навички для дитячого віку, а й важливі якості для дорослого життя. Задача соціального педагога полягає в тому, щоб не лише вирішувати виникаючі конфлікти, а й навчати дітей, як уникати насильницьких форм взаємодії, пропонуючи їм здорові способи розв’язання спірних ситуацій [31].

Соціальний педагог як посередник у конфліктах також надає важливу підтримку для дітей у ситуаціях непорозумінь або агресії. Він сприяє розвитку в дітей навичок саморегуляції та контролю за емоціями, що є важливим аспектом для зменшення конфліктних ситуацій і створення конструктивного середовища для взаємодії [53].

Окремої уваги заслуговує також організація спільних проєктів і заходів, які сприяють розвитку командної роботи серед дітей. Коли діти разом працюють над спільним завданням, вони вчаться не тільки об’єднувати свої зусилля, але й розвивати лідерські якості, вміння домовлятися, розподіляти завдання та взаємодіяти в колективі. Це важливі навички, які допомагають дітям у подальшому житті, адже вони здобувають досвід взаємодії в групі, вчаться довіряти один одному та цінувати співпрацю [24].

Отже, соціально-педагогічна діяльність є фундаментом для формування гармонійних, емоційно стійких особистостей, які здатні до ефективної міжособистісної взаємодії. Залучення дітей до різних соціальних активностей, навчання їх ефективним комунікаційним навичкам та навичкам вирішення конфліктів створює основу для їхньої соціалізації та забезпечує подальший успіх у взаємодії з оточуючим світом.

ВИСНОВКИ

Дитячий колектив є важливим соціально-психологічним феноменом, де дитина засвоює основи взаємодії з іншими, розвиває свої соціальні та емоційні навички. Основою поняття є спільна діяльність дітей, що об'єднує їх навколо спільної мети. Колектив виступає інструментом не лише соціалізації, але й формування морально-етичних норм.

Особливістю дитячого колективу є його динамічність: взаємини всередині змінюються залежно від віку, інтересів і потреб дітей. Важливими аспектами є лідерство, групова солідарність та взаємодопомога, які сприяють гармонійному розвитку дитини. Теоретичні основи дитячого колективу доводять, що це унікальне середовище для формування особистості. Правильна організація сприяє розвитку у дітей соціальних навичок, відповідальності та емпатії, що закладає основу для їхнього подальшого життя в суспільстві.

Кожна дитина входить у колектив із власними психологічними особливостями, які впливають на її взаємини з іншими. Темперамент, рівень емоційної зрілості та комунікативні навички визначають, як дитина інтегрується в групу.

Встановлено, що екстравертовані діти зазвичай швидше знаходять друзів, тоді як інтровертованим потрібен час для адаптації. Психологи зазначають, що вікові кризи та особливості мислення також впливають на якість спілкування між дітьми. Молодший шкільний вік характеризується формуванням почуття дружби, тоді як підлітковий вік стає періодом становлення самостійності та глибших міжособистісних зв'язків. Успішне формування позитивних міжособистісних взаємин у дитячому колективі залежить від врахування психологічних особливостей дітей. Вихователі мають створювати умови для індивідуальної та групової роботи, які сприяють гармонійному розвитку комунікативних навичок.

Позитивний клімат у колективі є ключем до ефективної взаємодії між дітьми. Основними чинниками є довіра, взаємоповага, спільна мета та відчуття безпеки. Лідерство також відіграє важливу роль у формуванні клімату: лідер може сприяти об'єднанню або, навпаки, створювати конфлікти

Педагогічні впливи, такі як ігрова діяльність, психологічні тренінги та

виховні заходи, сприяють покращенню клімату. Важливим аспектом є рівність, коли кожна дитина відчуває себе прийнятою і важливою частиною групи. Формування позитивного клімату в дитячому колективі потребує систематичної роботи вихователів, які повинні підтримувати відкритість, взаємоповагу та емоційний комфорт. Це дозволяє кожній дитині максимально розкрити свій потенціал

Формування позитивних взаємин вимагає використання методів, що сприяють взаєморозумінню та співпраці. Найбільш ефективними є ігрові методи, проєктна діяльність, спільні творчі проєкти. Ігри на довіру, командні змагання та групові проєкти допомагають дітям зрозуміти важливість взаємодопомоги та поваги до інших.

Соціально-педагогічний підхід спрямований на виховання в дітей толерантності, емпатії та здатності до вирішення конфліктів. Це досягається через організацію ситуацій успіху, де кожна дитина може проявити свої сильні сторони. Методи та підходи до формування взаємин повинні враховувати індивідуальні особливості дітей. Створення умов для співпраці, спільних досягнень і довіри є основою для побудови гармонійного колективу.

Соціально-педагогічна діяльність виступає основою для розвитку позитивних взаємин між дітьми. Вона спрямована на адаптацію дітей до умов колективу, усунення бар'єрів у спілкуванні та підтримку індивідуального розвитку. Основним інструментом є групові тренінги, які сприяють розв'язанню конфліктів і формуванню культури діалогу. Важливо також залучати батьків до виховного процесу, що дозволяє створювати єдине виховне середовище. Соціально-педагогічна діяльність має вирішальне значення у формуванні міжособистісної взаємодії дітей. Вона сприяє гармонійному розвитку дитячого колективу та забезпечує умови для повноцінного розвитку кожної дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О. В. Соціально-педагогічна робота в навчальних закладах. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 224 с.
2. Богуш А. М. Дитяча гра як засіб соціалізації. Київ : Освіта, 2008. 224 с.
3. Гузєєва О.В. Психологічні аспекти соціалізації дітей в колективі. *Журнал психологічних досліджень*. 4(11), 2022. С. 44–56.
4. Даниленко Л. І. Педагогіка колективу. Львів: Світ, 2018. 240 с.
5. Іваненко М.А. Виховання комунікативних навичок у дітей: методичні аспекти. Харків : Основа, 2020. 78 с.
6. Іваненко С.В. Моральне виховання у дитячому колективі. Львів : Світ, 2021. 73 с.
7. Іванов О.С. Психологія дитячої групи: теорії і практика. Харків : Основа, 2020. 75 с.
8. Іванова С.В. Психологічна динаміка в дитячих групах. Харків : Основа, 2020. 112 с.
9. Іванова Т.В. Соціальна взаємодія в дитячому колективі: міжособистісні відносини та роль лідерства. *Психологічна наука і освіта*. 29(2), 2020. С. 112–124. Київ : Генеза, 2015. 76 с.
10. Коваленко В.І. Соціальна психологія дитячих колективів. Київ : Наукова думка, 2018. 160 с.
11. Коваленко Н. М. Сім'я і виховання: сучасні виклики. Київ : Либідь, 2016. 176 с.
12. Ковальчук І.М. Психологія рольових ігор у дитячих колективах. Харків : Освіта, 2020. 89 с.
13. Ковальчук С.П. Розвиток соціальної взаємодії у дитячих колективах. Одеса : Одеський університет, 2021. 112 с.
14. Козлов С.І. Лідерство в дитячому колективі: функції, роль та вплив на групову динаміку. *Актуальні питання педагогічної психології*. 5(4), 2023. С. 89–101.
15. Козуб О. В. Медіація в роботі з дітьми. Дніпро : Академія, 2014. 200 с.
16. Лапінська Н. П. Рефлексія як інструмент взаєморозуміння. Київ : Либідь, 2011. 128 с.

17. Лернер І. Я. Педагогіка: основи теорії та практики. Київ : Літера ЛТД, 2007. 114 с.
18. Литвиненко А.Г. Роль колективних правил у дитячих групах. Чернівці : Букрек, 2020. 36 с.
19. Малишева М.О. Особливості емоційної залученості у дитячих колективах. *Дитяча психологія та педагогіка*. 18(6), 2021. С. 65–77.
20. Мартиненко Л.О. Розвиток соціальних навичок у дитячих колективах. Одеса : Одеський університет, 2021. 110 с.
21. Мартиненко Л.О. Роль лідерства в дитячих колективах. Одеса : Одеський університет, 2021. 76 с.
22. Островська Т М. Соціально-педагогічні методи формування колективу. Київ : Академвидав, 2021. 115 с.
23. Остроменко Л.Ф. Психологія дитячого колективу. Київ : Вища школа, 2003. 47 с.
24. Павленко О.А. Основи колективної діяльності в дитячих групах. Київ : Наукова думка, 2019. 45 с.
25. Петренко О.В. Соціально-педагогічні основи формування дитячих колективів. Київ : Наукова думка, 2018. 45 с.
26. Пехота О. І. Розвиток соціальних навичок у дітей молодшого шкільного віку. Харків : Фоліо, 2015. 47 с.
27. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Київ : Академвидав, 2005. 320 с.
28. Рибалка Л. В. Ненасильницьке спілкування в освітньому процесі. Харків : Основа, 2009. 160 с.
29. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ : Генеза, 2010. 368 с.
30. Савченко Т.В. Ігрові технології у формуванні міжособистісних взаємин. Львів : Світ, 2019. 56 с.
31. Ситник Л. В. Соціально-педагогічна діяльність: аспекти розвитку. Львів : Світ, 2017. 128 с.
32. Смирнова Т.В. Комунікаційні навички у дитячих колективах. Одеса : Одеський університет, 2022. 56 с.
33. Соколова Ю.В. Емоційна підтримка і її роль у формуванні соціальних

норм в дитячих колективах. *Соціальна психологія та виховання*. 3(10), 2022. С. 77–89.

34. Тарасенко Г. В. Дошкільний простір: як організувати середовище. Львів : Світ, 2010. 192 с.

35. Тарасова Н. О. Психологія взаємин у дитячому колективі. Одеса : Одеський національний університет, 2017. 86 с.

36. Шевченко І.М. Динаміка групових відносин у дитячих колективах. Львів : Літера, 2022. 143 с.

37. Шевченко Н.М. Вирішення конфліктів у дитячому середовищі. Дніпро : Дніпровський університет, 2023. 102 с.

38. Шульга Н. І. Колектив у дошкільному вихованні. Харків : Ранок, 2012.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для дітей

1. Твоє ім'я.
2. Твій вік.
3. Що тобі найбільше подобається робити у вільний час?
4. Чи є у тебе улюблені друзі? Якщо так, то чим вони тобі подобаються?
5. Які риси тобі подобаються у твоїх друзях?
6. Чи легко тобі знаходити спільну мову з іншими дітьми?
7. Що допомагає тобі подружитися з іншими дітьми?
8. Як ти поводишся, коли хтось потребує допомоги?
9. Чи є у тебе улюблені ігри, в яких можуть брати участь усі діти?
10. Як ти вважаєш, що важливо для хороших відносин між друзями?

Анкета для дітей

(після завершення занять для формування позитивних взаємин у колективі)

1. Чи сподобалися тобі заняття?
2. Що тобі найбільше запам'яталося?
3. Чи подружився ти з кимось новим під час занять?
4. Що ти дізнався про інших учасників?
5. Чи допомогли тобі заняття краще зрозуміти своїх друзів?
6. Чи були ситуації, коли ти міг допомогти або підтримати когось під час занять?
7. Які ігри або завдання тобі найбільше сподобалися?
8. Чи відчув ти, що став частиною команди?
9. Як ти думаєш, чи змінилися твої відносини з іншими дітьми після цих занять?
- 10.Що б ти хотів змінити або додати у таких заняттях у майбутньому?

**Програма занять для формування позитивних взаємин
у дитячому колективі**

Мета: Знайомство учасників та створення позитивного настрою у групі.

Завдання:

- Знайомство учасників один з одним;
- Розвиток доброзичливого ставлення та довіри в групі;
- Впровадження правил групової роботи.

Прийняття *правил групи*: учасники разом обговорюють і встановлюють правила поведінки, а саме: взаємоповага, уважне слухання один одного, допомога один одному та участь у спільних завданнях.

Вступне слово тренера:

«Ми зібралися тут, щоб дізнатися більше про дружбу та спілкування, навчитися краще розуміти один одного та знаходити нових друзів. Заняття допоможуть нам стати дружньою командою, де кожен важливий і зможе допомогти один одному».

Вправа «Знайомство»

Кожен учасник називає своє ім'я та говорить одну позитивну рису, яка його характеризує. Потім усі учасники по черзі тиснуть один одному руку і вітаються.

Вправа «Що нас об'єднує»

Тренер називає різні ознаки, як-от: улюблений колір, схожі захоплення, і кожен, хто має таку ознаку, встає, а група підтримує його оплесками.

Вправа «Моя суперсила»

Кожен учасник розповідає про свої таланти або інтереси, зображуючи їх символічно (*наприклад*, малюнком чи короткою історією), а потім ділиться з групою.

Завершення заняття

Обговорення вражень та підсумки. Кожен учасник дякує своєму сусіду справа за співпрацю і подає руку.

Анкета для оцінки взаємин у колективі

1. Твій вік
2. Чи легко тобі знайти нових друзів?
3. Чи маєш ти друзів, з якими часто спілкуєшся?
4. Що, на твою думку, найважливіше у дружбі?
5. Чи вважаєш ти себе хорошим другом? Чому?
6. Як ти допомагаєш іншим, якщо вони потребують твоєї допомоги?
7. Чи важливо тобі бути частиною команди?
8. Що тобі найбільше подобається робити з друзями?
9. Чи відчуваєш ти підтримку від друзів?
10. Як ти вважаєш, чому важливо мати добрі стосунки з однолітками?

Ці анкети та програма тренінгу допоможуть дітям не тільки краще познайомитися, але й навчитися ефективно спілкуватися, підтримувати одне одного, бути уважними до інших, що сприятиме формуванню позитивних взаємин у дитячому колективі.

